

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE OF
ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel +372 681 4650 fax +372 667 8399 E-mail eki@ki.ee

Eesti teraviljaturg 2003. aasta sügisel

Tallinn 2003

Vastutav täitja: Katrin Nittim

Töö tellija: Põllumajandusministeerium

Eesti Konjunktuuriinstituut
Rävala 6, 19080 Tallinn
Tel 681 4650
Fax 667 8399
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunktuuriinstituut

Sisukord

1. Tootmine, ressursid, kasutamine	4
2. Väliskaubandus	6
3. Hinnad	9
4. Teraviljasaaduste tootmine ja tarbimine	13
5. Maailma teraviljaturg	15
Kokkuvõte	17
Lisad	18

Eesti teraviljaturg 2003. aasta sügisel

1. Tootmine, ressursid, kasutamine

Saagiaasta 2002/2003 külvipind (2002. aasta külvipind) oli Eesti Statistikaameti andmeil 259,2 tuhat ha (tabel 1). Teraviljasaak oli 2002. aastal 524,7 tuhat tonni, mis on 6% vähem kui 2001. aastal. Rukkisaak oli 2002. aastal 3% väiksem kui aasta varem. Odrasaagis oli tagasimineki 7,6%, kaerasaagis aga 32%. Nisusaak kasvas 2002. aastal 11,6%.

2003. aasta saagiks külvati teravilja 267,5 tuhandele hektarile (tabel 1). Kuna karm talv hävitas osa talivilja külve (umbes veerandi), siis tuli need kevadel üle külvata. Eriti rängalt kannatasid talinisu põllud, millest hävis umbes kolmandik. Kokkuvõttes kasvas 2003. aastal nisu 71,9 tuhandel hektaril, mis on viimaste aastate suurim nisu kasvupind. Seevastu rukki kasvupind on viimastel aastatel jätkuvalt vähenenud ning oli 2003. aastal 13,7 tuhat hektarit, mis on ligi veerandi võrra vähem kui eelmisel aastal ja ligi poole vähem kui 2000. aastal. Odra kasvupind oli tänavu väiksem kui '90-ndatel aastatel, kuid on viimasel kolmel aastal püsinud enam-vähem stabiilsena. Kaera kasvupind on vähenemistendentsil. Tritikut külvati aga 2003. aastal 8,4 tuhandele hektarile ehk kaks korda rohkem kui 2001. aastal.

Tabel 1

Teravilja külvipind (ilma kaunviljata) (tuh ha)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 esialgne	Muutus 2003/2002, ±%
Külvipind kokku	304,3	288,8	324,9	354,0	321,1	329,3	274,1	259,2	267,5	3,2
sh - rukis	32,0	31,6	31,9	38,8	24,3	28,9	20,9	17,9	13,7	-23,5
- tritik	4,2	5,3	8,4	58,5
- talinisu	13,4	17,2	19,4	19,4	13,1	21,7	25,5	27,8	23,9	-14
- suvinisu	25,2	28,7	34,2	47,3	53,1	47,2	34,1	36,7	48,0	30,8
- oder	186,5	148,1	164,4	166,8	154,0	165,1	134,3	130,0	132,2	1,7
- kaer	38,5	49,0	52,9	61,1	61,0	53,3	48,1	35,2	34,4	-2,3
- muu	8,7	14,2	22,1	20,6	15,7	13,1	7,0	6,3	6,9	9,5

Allikad: Põllumajandus 2002, Eesti Statistikaameti aastakogumik
Kevadkülvipinnad 2003, ESA aastakogumik
Põllumajandusministeeriumi andmed

Esialgsete hinnangute kohaselt, mis tuginevad saagikoristuse andmetele 15. septembri seisuga, kujuneb tänavune teraviljasaak 4,3% väiksemaks kui eelmisel aastal ehk 502 tuhat tonni (tabel 2). Saagikus oli 2003. aastal ligi 7% väiksem kui eelmisel aastal. Rukki saak vähenes 2003. aastal võrreldes 2002. aastaga 34% ja seda osaliselt talikülvide hävimise tõttu. Nisu saak vähenes talivilja osas 28,9%, kuid selle korvas suvinisu saagi kasv 32,3% seoses talivilja põldude ülekülvamisega. Kokkuvõttes peaks tänavune nisusaak esialgsete hinnangute kohaselt kujunema paar protsenti suuremaks kui mullu. Odra ja kaera saagikused on viimastel aastatel vähenenud ja ka saagid on väiksemaks jäänud.

Tabel 2

Teravilja kogusaak (aidakaalus, ilma kaunviljata) (tuh t)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 esialgne	Muutus 2003/2002, ±%
Teravili kokku	513,5	629,2	650,6	576,2	401,6	696,6	558,4	524,7	502,0	-4,3
sh - rukis	58,2	62,1	71,9	54,6	38,8	60,8	42,9	41,5	27,4	-34
- tritik	9,0	12,9	16,8	30,2
- talinisu	25,4	35,1	37,4	33,4	18,5	51,5	57,3	74,0	52,6	-28,9
- suvinisu	51,7	66,2	73,9	84,6	69,9	95,3	75,7	74,4	98,4	32,3
- oder	279,4	317,1	311,7	272,8	186,4	347,5	270,0	249,4	235,2	-5,7
- kaer	80,0	114,8	114,7	99,3	70,8	117,1	91,4	61,7	59,5	-3,6
- muu	18,7	33,9	41,0	31,3	17,2	24,4	12,2	10,8	12,1	12

Allikad: Põllumajandus 2002, Eesti Statistikaameti aastakogumik
Põllumajandusministeeriumi andmed

Saagiaastal 2002/2003 (01.07.2002-30.06.2003) oli teravilja toodang Eestis 525 tuhat tonni. Siseturu vajadus teravilja ja teraviljasaaduste osas (ümbär arvestatuna teraks) oli 780 tuhat tonni – see on toidu-, sööda- ja seemnevilja vajadus ning tööstusliku ümbertöötlemise kogus (tabel 3). Eesti oma teravilja toodang kattis siseturu vajadusest 67%. Ülejäänud 33% siseturu tarbeks vajalikku vilja tuli importida. Saagiaastal 2001/2002 oli teraviljaga isevarustatuse tase Eestis ligi 73%.

Tabel 3

Teravilja ja teraviljasaaduste (ü.a. teraks) arvestuslik bilanss (tuh. t)

	2002/2003	2003/2004*
RESSURSID		
Jäägid perioodi alguseks	78	38
Toodetud (ilma kaunviljata)	525	502
Import	240	320
KOKKU RESSURSID	843	860
KASUTAMINE		
Toiduvajadus**	130	130
Tööstuslik ümbertöötlemine	20	20
Söödavajadus	570	550
Seemnevajadus	60	60
Eksport	25	25
KOKKU KASUTATUD	805	785
Jäägid perioodi lõpus	38	75

* hinnanguline

** Toiduvajadus on arvatud elanike toiduostude ja mittekaubalise tarbimise alusel ESA leibkonnauuringute andmetel ning ü.a. teradeks. Tarbimises on sees ka Eestis mittekasvatatavad teraviljad (riis, mais hirss, tatar).

Saagiaastaks 2003/2004 (01.07.2003 – 30.06.2004) näitavad prognoosid turumahu säilimist samal tasemel, vaid söödakulud on seoses vahepealse loomade arvu vähenemisega ilmselt mõnevõrra väiksemad. 2003. aasta teravilja toodang on esialgsel hinnangul 502 tuhat tonni, mis siseturu vajadusest (760 tuhat tonni) katab 66%. Ülejäänud 34% otsesest teravilja vajadusest tuleb katta impordiga. Kui teravilja eksport püsib saagiaasta 2002/2003 tasemel, siis selleks, et saagiaasta 2003/2004 lõpus oleks olemas ka vajalik jääk (seemnevili + riigi-reserv) kujuneb saagiaastaks vajaliku ressursi suuruseks 860 tuhat tonni. Seega osutub vajalikuks importida teravilja orienteeruvalt 320 tuhat tonni.

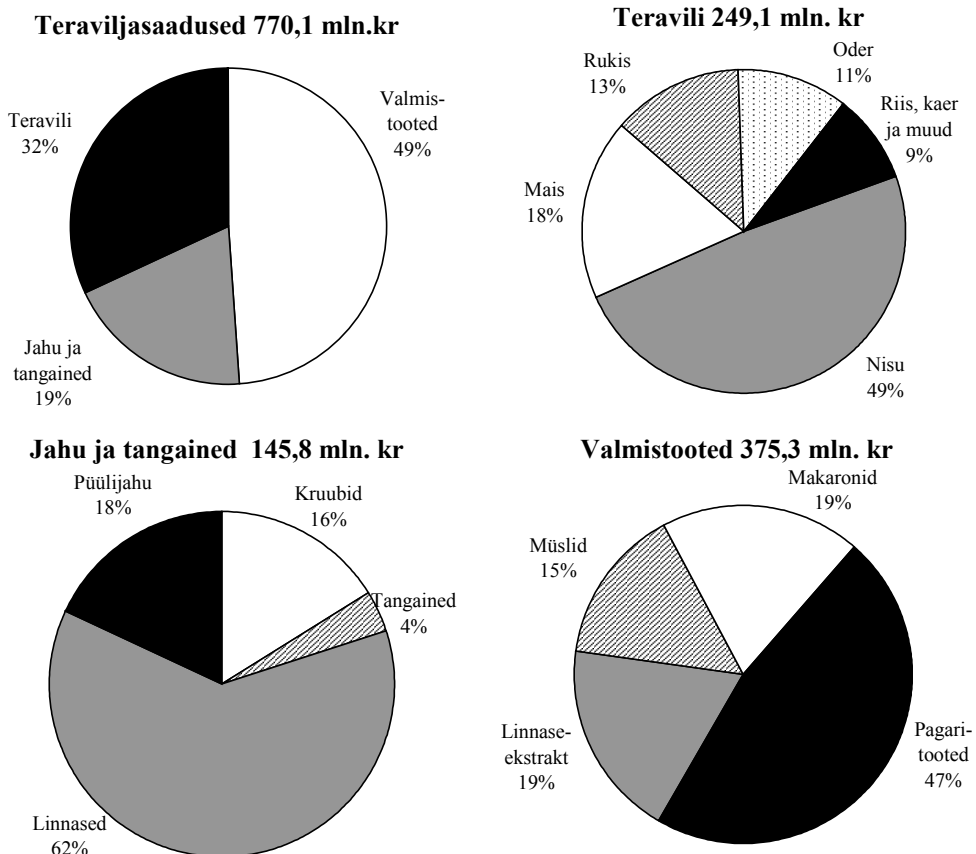
2. Väliskaubandus

Saagiaastal 2002/2003 imporditi Eestisse teravilja ja teraviljasaadusi (ümbär arvestatuna teraks) 240 tuhat tonni 770,1 miljoni krooni väärtuses (tabel 4). Võrreldes eelneva saagiaastaga (2001/2002) kasvas import vaid 0,2%. Samal ajal eksport vähenes eelmise saagiaastaga võrreldes 21,5% ja moodustas 86,5 miljonit krooni. Seega teravilja ja teraviljasaaduste väliskaubanduse negatiivne saldo viimasel saagiaastal suurenes.

Perioodil 2002/2003 on teravilja osatähtsus (rahaliselt) teraviljasaaduste **impordis** võrreldes eelneva perioodiga suurenenud 26%-lt 32%-le ning valmistoodete osatähtsus 45%-lt 49%-le, jahu ja tangainete osa on aga vähenenud 29%-lt 19%-le (joonis 1).

Joonis 1

Teraviljasaaduste impordi struktuur 01.07.2002 – 31.06.2003

Tabel 4

Eesti teraviljasaaduste eksport ja import 01.07.2002-30.06.2003
(põhieksport ja -import siseturu vajaduste katteks)

	EKSPORT			IMPORT		
	Kogus tonni	Summa tuh. kr.	Hind kr/t	Kogus tonni	Summa tuh. kr.	Hind kr/t
TERAVILI	20276	36012,2	x	167216	249092,5	x
Nisu	7895	17648,7	2235	87636	120901,4	1380
Rukis	10814	14989,3	1386	29171	32068,1	1099
Oder	32	151,0	4719	17825	28078,8	1575
Kaer	1370	2571,8	1877	740	737,7	997
Mais	120	247,5	2063	27931	45442,5	1627
Riis	14	162,6	11614	3805	21403,5	5625
Tatar, hirss	16	121,9	7619	39	165,5	4244
Kaunvili	15	119,4	7960	69	295	4275
JAHU, TANGAINED	x	17778,9	x	x	145764,2	x
Nisupüül	784	3172,2	4046	9230	25790,1	2794
Püül muust teraviljast	858	2175,0	2535	241	858,1	3561
Teraviljatangud, lihtjahu	76	510,7	6720	1927	5981,4	3104
Kruubid, helbed	548	3656,2	6672	3935	22894,5	5818
Linnased	1637	8264,8	5049	17878	90240,1	5048
TAIGNA- JA KONDIITRITOOTED	x	32693,9	x	x	375261,0	x
Linnaseekstrakt	338	7070,0	20917	2657	71218,2	26804
Taignatooted (makaronid jms.)	76	1313,4	17282	7609	71960,8	9457
Paisutatud või praetud teraviljatooted, helbed	15	596,3	39753	1702	54171,1	31828
Pagaritooted	1400	23714,2	16939	8881	177910,9	20033
KOKKU	x	86485,0	x	x	770117,7	x

Allikas: tollistatistika

Teravilja impordis on perioodil 2002/2003 võrreldes perioodiga 2001/2002 vähenenud rukki osatähtsus 21%-lt 13%-le, odra osatähtsus on suurenenud 6%-lt 11%-le, nisu osa on suurenenud paar protsenti.

Jahu ja tangainete grupis on oluliselt suurenenud linnaste osatähtsus (42%-lt 62%-le) ja kruupide osa (9%-lt 16%-le). Püülijahu impordi osakaal on aga vähenenud 44%-lt 18%-le.

Valmistoodete impordi struktuuris jäävad muutused viimasel saagiaastal paari protsendi piiresse.

2002. aastal vähenesid oluliselt nisujahu impordi kogused, suurenes aga nisu import (tabel 5). 2002. ja 2003. aasta 9 kuu andmete võrdluse põhjal on näha sama tendentsi jätkumist ka 2003. aastal. Rukki import on 9 kuu andmeil 2003. aastal vaevalt pool eelneva aasta sama perioodi impordi kogusest. Kuigi 2002. aasta odrasaak ei olnud suur, on 2003. aastal 9 kuuga sisseostetud odra kogus üle poole väiksem kui 2002. aastal. Ka kaera saagid on viimastel aastatel vähenenud, kuid 2003. aasta 9 kuu kaera import on vaid veerand 2002. aasta 9 kuu impordist.

Tabel 5

Teravilja import Eestis aastail 1997-2003 (tonnides)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2002 9 kuud	2003 9 kuud
Nisu	20406	35798	19489	64866	32709	74167	54099	57685
Rukis	1273	14925	28659	31453	37601	31111	22155	10606
Oder	17198	24825	18710	26945	4470	16474	12395	5059
Kaer	30	–	97	2092	1112	2314	2264	599
Nisujahu	46011	43364	43223	39477	35067	19605	17356	4286

Allikas: tollistatistika

Kui 2002. aastal osteti suur osa teravilja Ukrainast siis 2003. aasta I poolaastal on teravilja importimisel Eestisse olnud peamisteks impordimaadeks nii Ukraina kui Venemaa (tabel 6). 2002. aasta I poolaastal toodi nisu peamiselt Ukrainast ja Lätist ning Leedust. 2003. aasta I poolaastal osteti 35% nisust Venemaalt, 33% Ukrainast ning Lätist ja Leedust kokku 32%. Rukis imporditi 2002. aastal valdavalt Ukrainast (84%; Saksamaalt 12%). 2003. aastal toodi 51% imporditud rukkist Ukrainast, 31% Venemaalt ning 18% Saksamaalt. Odra osteti 2002. aastal peamiselt Suurbritanniast ja Ukrainast, 2003. aastal aga 71% Ukrainast ja 26% Vene-

Tabel 6

Nisu, rukki, odra, kaera ja nisujahu impordi struktuur 2003.a. I poolaastal (%)

Nisu		Nisujahu		Rukis		Oder		Kaer	
'00 I pa	47675 t	'00 I pa	20363 t	'00 I pa	17154 t	'00 I pa	23308 t	'00 I pa	2092 t
'01 I pa	11889 t	'01 I pa	19179 t	'01 I pa	20261 t	'01 I pa	2308 t	'01 I pa	566 t
'02 I pa	32936 t	'02 I pa	13504 t	'02 I pa	12546 t	'02 I pa	2582 t	'02 I pa	2173 t
'03 I pa	46405 t	'03 I pa	3129 t	'03 I pa	10606 t	'03 I pa	3933 t	'03 I pa	599 t
Venemaa	35	Läti	56	Ukraina	51	Ukraina	71	Ukraina	67
Ukraina	33	Soome	24	Venemaa	31	Venemaa	26	Venemaa	31
Leedu	21	USA	12	Saksamaa	18	Läti	3	Soome	2
Läti	11	Leedu	4						
		Ukraina	4						

Allikas: tollistatistika

maalt. Kaer oli 2002. a. I poolaastal 91% ulatuses pärit Ukrainast, 2003. aastal on aga I poolaastal ostetud 67% kaerast Ukrainast ja 31% Venemaalt. 56% nisujahust on käesoleval aastal toodud Lätist, 24% Soomest, vähem USA-st Leedust ja Ukrainast.

Kuna aga Ukraina käesoleva aasta viljasaak oli kehv ja riik on muutunud vilja eksportijast importijaks (vt. 5.ptk. Maailmaturg), siis 2003. aasta II poolaastal teravilja Ukrainast ja ka Venemaalt enam ostetud ei ole (välja arvatud väikeses koguses otra) ja impordimaad Eesti jaoks ilmselt muutuvad.

Teravilja ja teraviljasaaduste **eksport** ulatus saagiaastal 2002/2003 25 tuhande tonnini (ümbär arvestatuna teradesse), selle rahaline väärtus oli 86,5 miljonit krooni (tabel 4). Eksporditi peamiselt rukist (10,8 tuh.t), nisu (7,9 tuh.t), kaera (1,4 tuh.t), linnaseid (1,6 tuh.t), püülijahu (kokku 1,6 tuh.t) ning pagaritooteid (1,4 tuh.t). Muude toodete ekspordi kogused olid väiksemad. 9 kuu andmetel on 2003. aastal võrreldes 2002. aastaga vähenenud kõigi teraviljade ja teraviljatoodete eksport peale odra ja nisupüüli (tabel 7). Otra eksporditi peamiselt Soome (57%) ja Leetu (32%), vähem Saksamaale, nisupüüli eksporditi Venemaale (47%), Ukrainasse (15%), Lätti (14%). Rukist on 2003. aastal eksporditud Saksamaale (55%) ja Leetu (45%), kaera on müüdud Saksamaale, linnaseid Leetu (61%) ja Lätti (39%).

Tabel 7

Teravilja eksport Eestis aastail 2001 - 2003 (tonnides)

	2001	2002	2002 9 kuud	2003 9 kuud
Nisu	3294	10774	3436	65
Rukis	15347	16141	9994	1861
Oder	38	6	3	32
Kaer	1057	4823	4822	1369
Nisupüül	197	125	78	1251
Püül muust teraviljast	3868	916	626	498
Linnased	4797	2193	1751	471

Allikas: tollistatistika

3. Hinnad

Nisu kokkuostuhind oli Eestis 2002. aasta II poolaastal impordihinnast enamasti kõrgem, kuid 2003. aastal on impordihind olnud valdavalt kõrgem ja see vahe on aasta jooksul suurenenud (joonis 2). 2003. aasta keskmised kokkuostuhinnad on 11 kuu andmetel nii toidu- kui söödanisul madalamad kui 2002. aastal (tabel 8). Impordihinnad on 2003. aastal 9 kuu andmetel söödanisul keskmiselt 1067 kr/t ja seda on toodud Venemaalt hinnaga 827 kr/t, Ukrainast 1323 kr/t ning Lätist 1707 kr/t. Toidunisu keskmine impordihind on 1780 kr/t ning seda on toodud kõige kallimalt Lätist hinnaga 1840 kr/t, Leedust hinnaga 1755 kr/t, Ukrainast toodud toidunisu hind on 1603 kr/t.

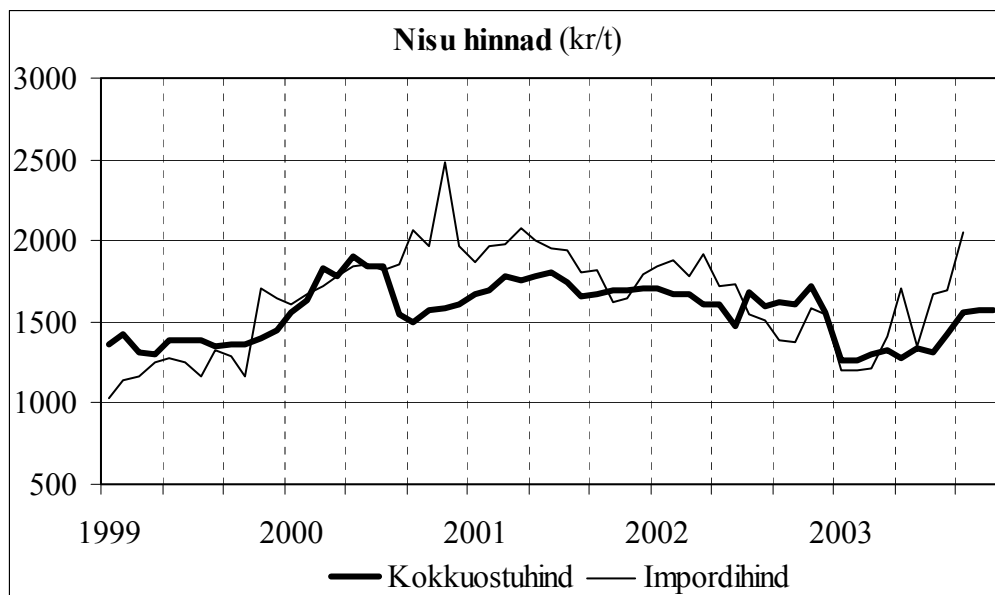
Tabel 8

Teravilja keskmised kokkuostu- ja impordihinnad Eestis (kr/t)

	Kokkuostuhinnad							2002 keskm. impordihind
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 11 kuud	
Toidunisu	1941	1837	1440	1726	1839	1871	1864	1884
Söödanisu	1692	1491	1292	1628	1607	1619	1598	1526
Toidurukis	1811	1684	1315	1385	1596	1614	1381	1289
Söödarukis	1555	1475	-	1292	1250	1255	1316	1087
Toiduoder	1684	1762	1474	1952	1985	1932	-	2475
Söödaoder	1563	1261	1126	1638	1476	1509	1495	1555
Toidukaer	1650	1394	1146	2035	1779	1775	1619	1504
Söödakaer	1352	1076	912	1254	1077	1145	1168	995

Allikas: EKI hinnavaatlused

Joonis 2

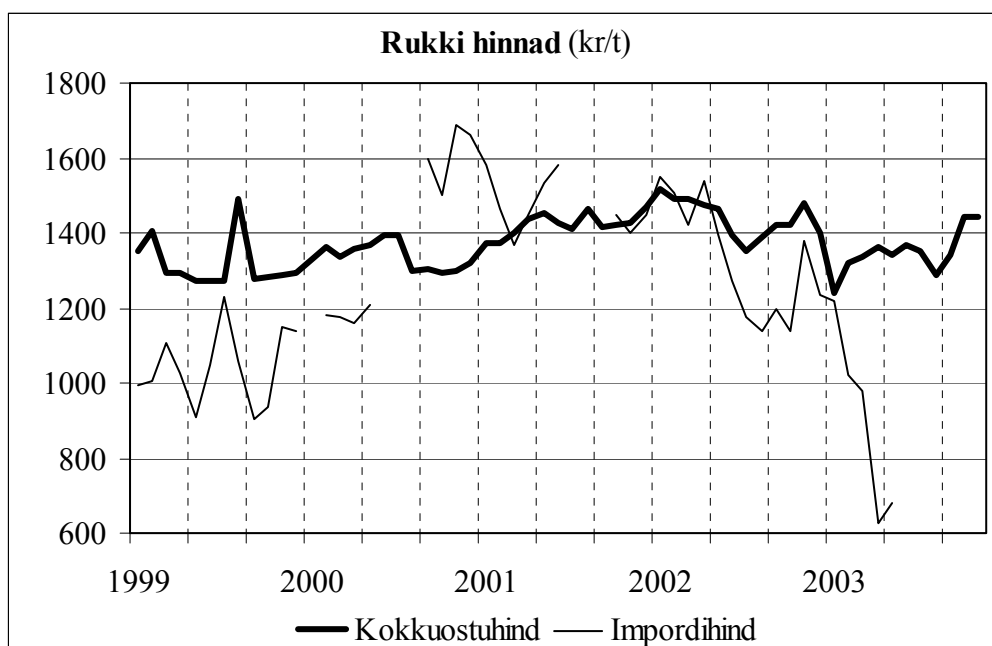

Allikad: tollistatistika, EKI

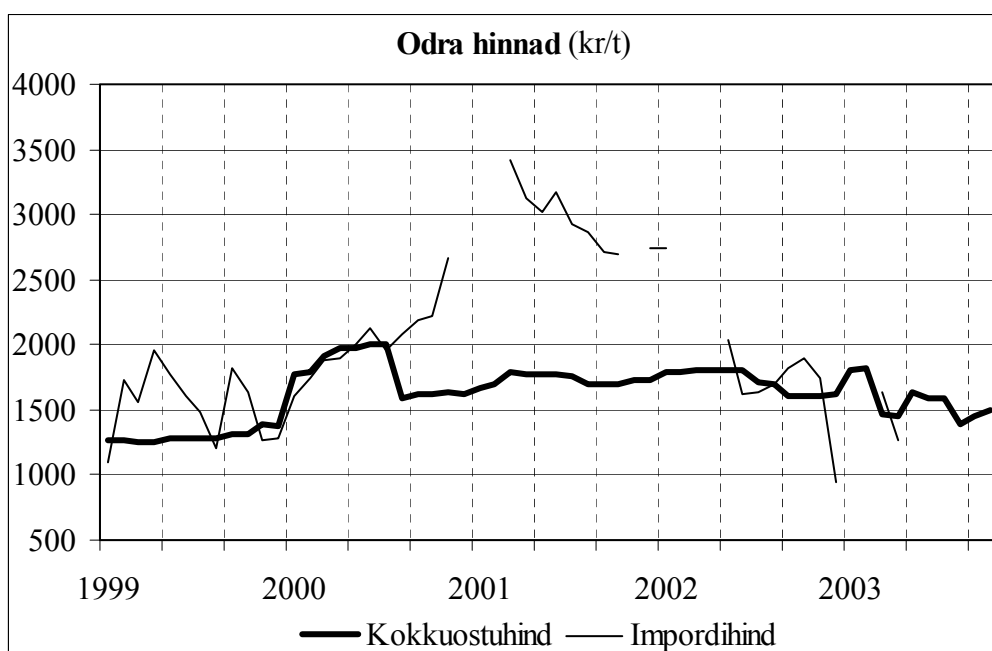
Rukki impordihinnad olid 2002. aastal nii toidu- kui söödarukki osas Eesti kokkuostuhindadest madalamad (joonis 3, tabel 8). 2003. aastal on toidurukki kokkuostuhinnad 11 kuu andmetel võrreldes 2002. aastaga 14% langenud, söödarukkil aga ligi 5% tõusnud. Imporditud on 2003. aasta 9 kuu andmetel vaid toidurukist keskmise hinnaga 940 kr/t, sealhulgas kõige odavamalt toodi seda Venemaalt (hinnaga 584 kr/t), Ukrainast imporditi toidurukist hinnaga 1247 kr/t. Rukist imporditi vaid maikuuni.

Toiduotra ei ole Eestis 2003. aastal kokku ostetud ning seda ei ole ka imporditud. **Söödaodra** 11 kuu keskmine kokkuostuhind on 2003. aastal võrreldes 2002. aastaga veidi langenud (-1%). Kuna imporditud on seda 2003. aastal peamiselt Ukrainast hinnaga 1343 kr/t ja Venemaalt hinnaga 1073 kr/t, siis on 2003. aasta keskmine impordihind (9 kuu andmetel), 1291 kr/t oluliselt madalam kui 2002. aastal, mil see terve aasta keskmisena oli 1555 kr/t. 2003. aasta kokkuostuhinnast on impordihind olnud madalam (joonis 4).

Joonis 3

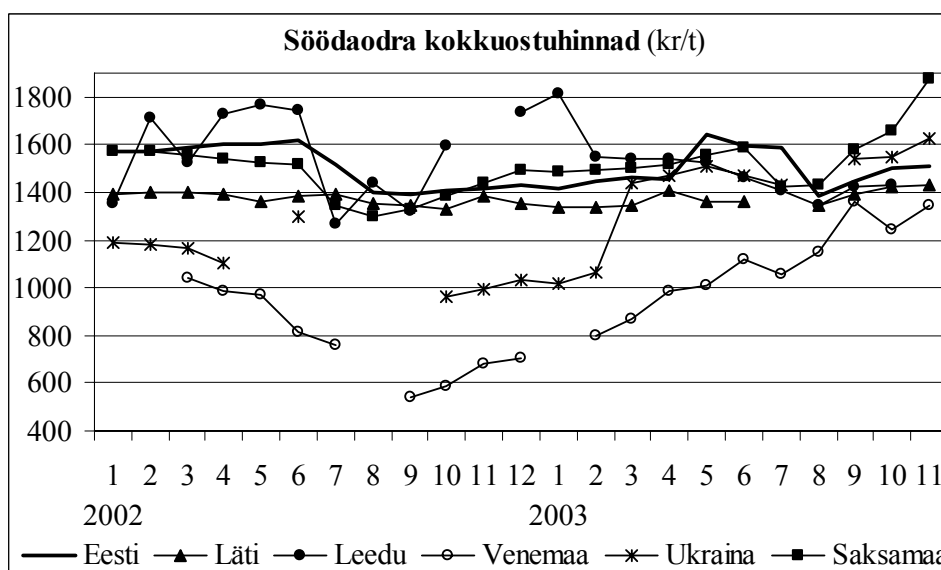
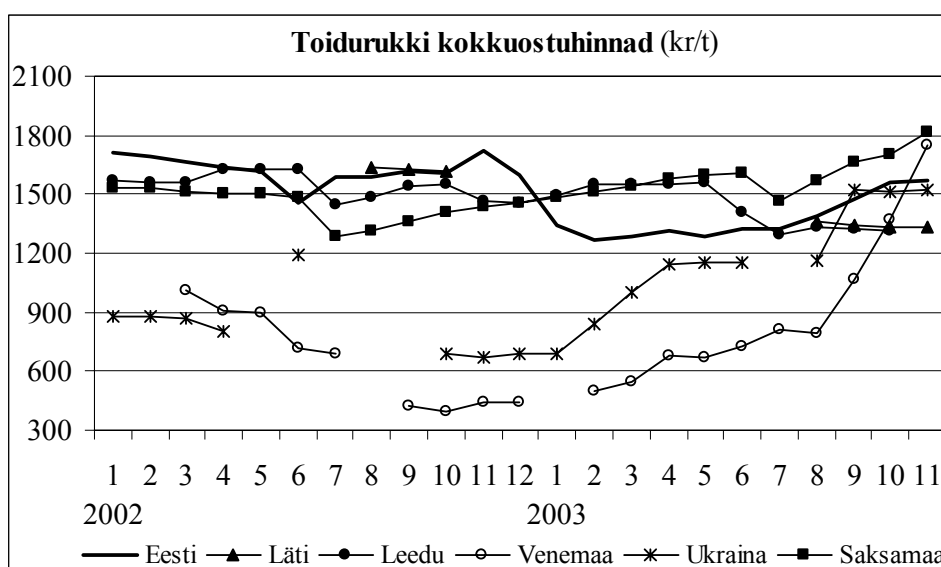
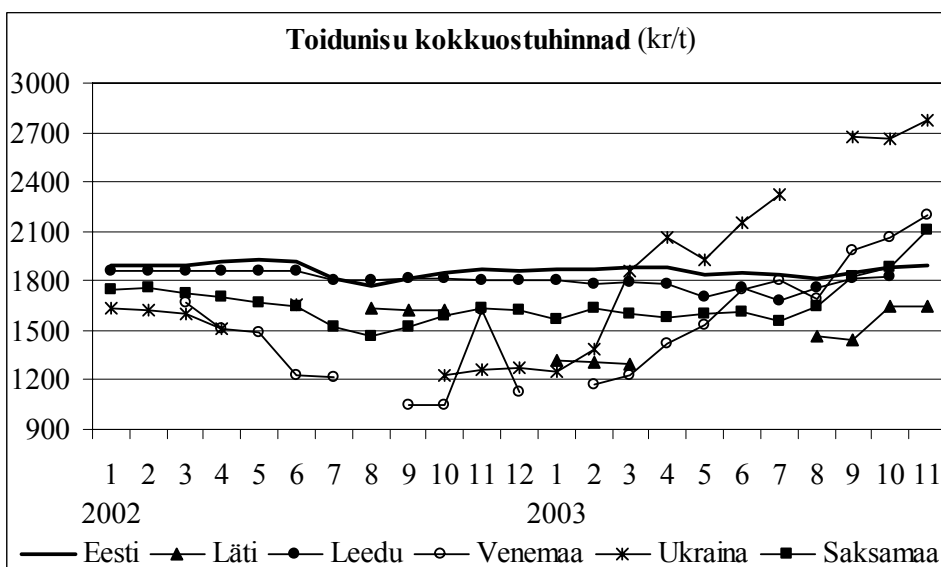
Joonis 4

Allikad: tollistatistika, EKI

Kaera kokkuostuhinnad on 2003. aastal võrreldes 2002. aastaga toidukaeral langenud ligi 9%, söödakaeral aga 2% tõusnud. Imporditud on valdavalt söödakaera ja selle keskmine impordihind (9 kuu andmeil) on 928 kr/t (2002. aastal hind oli 995 kt/t), sealhulgas Ukrainast on ostetud hinnaga 864 kr/t ja Venemaalt hinnaga 1063 kr/t.

Joonistel 5-7 on näha teravilja kokkuostuhindade dünaamika 2003. aasta II poolaastal nii Eestis kui Lätis, Leedus, Venemaal, Ukrainas ning Saksamaal. Eestis, Lätis ja Leedus on hinnatõus viimastel kuudel võrreldes Ukraina, Venemaa ja Saksamaaga väike. Arvestades üldist olukorda maailma teraviljaturul, on oodata, et hinnatõus jätkub.

Allikas: AGRIMIS

Kui teraviljatoodete **jaehinnad** on viimastel aastatel olnud selgelt tõusutendentsil, siis 2003. aastal on leiva keskmine hind kauplustes langenud 3% eelmise aastaga võrreldes, sai on odavnenud 6%, nisujahu ligi 5%, kaerahelbed 2%. Niitnuudlite hind on püsinud eelmise aasta tasemel.

Tabel 9

Teraviljatoodete keskmised jaehinnad Eesti kauplustes (kr/kg)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 11 kuud
Leib	9.51	10.76	12.06	12.98	13.91	15.18	15.60	15.11
Sai	13.39	15.40	16.51	16.72	17.29	18.47	18.26	17.10
Nisujahu	7.79	7.80	7.81	7.20	7.00	7.30	7.39	7.04
Kaerahelbed	13.49	14.68	15.28	13.78	13.81	13.18	13.66	13.39
Niitnuudlid	14.30	14.95	16.08	15.02	14.16	14.48	14.92	14.91

Allikas: EKI hinnavaatlused

4. Teraviljasaaduste tootmine ja tarbimine

Nisujahu tootmine on viimastel aastatel suurenenud ja 9 kuu andmetel kujuneb nisujahu toodang 2003. aastal suuremaks kui 2002. aastal (tabel 10). Seevastu rukkijahu tootmine on vähenemistendentsil. Alates 2002. aastast on vähenenud ka tangainete ning jõusööda tootmine. Juba pikemat aega on järjekindlalt vähenemas leiva-saiatoodete tootmine. Põhjuseks leiva ja saia tarbimise vähenemine ning üldse teraviljatoodete tarbimise vähenemine (tabel 11). Ümber arvestatuna teradesse on teraviljatoodete ostukogus ühe pere liikme kohta aastas ESA pereuringute andmeil vähenenud 98 kg-lt 1998. aastal 86 kg-le 2002. aastal. Võrreldes Euroopa Liidu riikidega tarbib Eesti elanik teraviljatooteid tunduvalt vähem (EL keskmine näitaja oli 2002. aastal 115 kg elaniku kohta).

Tabel 10

Teraviljasaaduste tootmine Eestis 1995-2003.a.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2002 9 kuud	2003 9 kuud
Toidujahu, tuh.t	29,5	28,2	25,7	29,5	38,3	44,5	30,7	40,6
- nisujahu, tuh.t	16,9	11,5	8,9	11,8	16,4	24,3	15,6	26,6
s.h. rukkipeül	13,3	9,2	6,3	7,1	10,2	5,8	4,8	4,0
- rukkijahu, tuh.t	12,1	16,2	12,9	17,6	21,9	20,3	15,1	13,9
Odrajahu, t	66,0	84,0	60,0	-	-	-	-	-
Tangained, tuh.t	1,8	2,0	1,3	0,9	1,3	0,9	0,7	0,5
Jõusööt, tuh.t	96,6	109,9	90,1	111,0	119,2	112,0	87,8	74,0
Leiva-saiatooded, tuh.t	86,8	81,1	77,3	67,2	67,7	65,6	49,5	48,3
Linnased, tuh.t	10,0	11,5	6,4	6,5	7,1	1,1	1,1	-

Allikas: ESA

Tabel 11

Mõningate teraviljatoodete tarbimine Eestis (kg elaniku kohta aastas)

	1996	1999	2002
Leib	36,4	32,8	30,3
Sai	26,1	22,7	21,2
Sepik	0,8	0,8	1,0
Küpsised	2,0	2,7	2,4
Tordid, koogid, keeksid, kringlid	3,5	2,9	2,9
Makaronitooted	5,1	5,3	6,0
Nisujahu	12,2	11,3	10,7
Kaerahelbed	1,1	1,1	1,5

Allikas: ESA

Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt läbi viidud tarbijauuringust¹ selgus, et 3/4 Eesti tarbijatest on rahul praegu tootjate poolt pakutava suure leiva- ja saiatoodete ning 2/3 jahu- ja tangainete valikuga. Häid hinnanguid on tarbijad andnud ka kodumaiste leiva- ja saiatoodete kvaliteedile, 42% tarbijatest peavad seda koguni väga heaks. Leivatööstusettevõtted ise oma toodete kvaliteediga sama rahul ei ole. EKI teostatud toidutööstuste tootearenduse uuringust² selgus, et seni on leivatööstustes tootearendustöö suunatud põhiliselt toodangu sortimendi laiendamisele ja toodete kvaliteedi parandamisele, märgatavalt vähem on tegeletud tootmise efektiivsuse suurendamise ja toodangu omahinna vähendamisega. See on siiani ka võimalik olnud, sest tarbijate sissetulekute pidev kasv on leivatoodete hinnatõusu võimaldanud.

Tabel 12

Teraviljatoodete sortimendi laius Eesti kauplustes
(nimetuste arv keskmiselt kaupluses, maikuus)

	Kodumaine			Import		
	1995	2000	2003	1995	2000	2003
Leib	5	24	31	0,1	-	-
Nisujahu	1	4	5	0,3	3	2
Küpsised	7	16	17	18	52	55
Makaronid	3	-	4	11	33	33
Kaerahelbed	3	1

Allikas: EKI

Vastupidiselt olukorrale leiva ja jahu turul on küpsiste ja makaronide turg Eestis valdavalt importkauba käes³. Leivatööstusettevõtete juhtide arvates on Eestis sortiment juba liiga lai

¹ Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused. EKI, Tallinn, 2003.

² Eesti toiduainetööstuse tootearenduse olukord ja arenguperspektiivid (ettevõtete küsitluse tulemused). EKI, Tallinn, 2003.

³ Eesti toidukaupade positsioon siseturul (kodumaiste ja importkaupade osakaal Eesti kaupluste käibes ja sortimendis ning hinnad). EKI, Tallinn, mai 2003.

kookide, tortide, leibade ja saiade osas, seda võiks aga veel laiendada sepikute, keekside ja kuklite osas. Siiski plaanib suurem osa leivatööstusi jätkata seniseid olulisemaid tegevussuundi (sortimendi laiendamist, uute pakendite kasutuselevõttu), varasemast enam hakatakse pöörama rõhku brändidele, tooteseeriade loomisele ja tugevdamisele. Kodumaise jahu kasutamise suurendamist ja toodangu omahinna alandamist kavatsevad vaid üksikud. Kuna aga leiva-saiatoodete sortiment enam senisega võrreldes sama suures mahus kasvada ei saa, sest kaubandus seab sortimendi laiendamisele omad piirid, siis muutub konkurentsipüsimeks olulisemaks sortimendi optimaalsus, hea müügitöö ja toodete hind tarbijale, mis eeldab leivatööstusettevõtete efektiivsuse parandamist.

5. Teravilja maailmaturg

Maailm

Maailma selle aasta teraviljatoodang väheneb seoses suurte saagilangustega Ukrainas, Euroopa Liidus ja ka Venemaal. Kõige kehvemaks on olukorda hinnatud Kagu-Euroopas, aga ka Euroopa kesk- ja lõunaosas. See tähendab teravilja hindade tõusu, mis on positiivne teraviljatootjate jaoks, kuid suurendab looma- ja linnukasvatuse tootmiskulusid. Hinnatõusule on oma tõuke andnud ka EL poolt uuest aastast kehtestatud impordikvoodid kolmandatest riikidest imporditavale teraviljale.

USA-s oli sel aastal korralik nisusaak (44% suurem 2002.aasta saagist). Maailma selle saagiaasta nisutoodangut on hinnatud 548,2 mln tonnini, vajalikuks nisu tarbimiskoguseks on aga 585,7 mln tonni.

Euroopa Liit

Euroopa Komisjon hindab käesoleva saagiaasta teravilja kogusaagiks Euroopa Liidus 185-186 mln tonni. Eelmise saagiaasta saak oli 208,7 mln tonni. EL olulisima vilja ehk nisu saagi prognoos on 83,5 mln tonni (94,5 mln t 2002.a) ja odral 45,8 mln tonni (48 mln t 2002.a). Maisisaagi esialgne prognoos on 32 mln tonni, kuid see veel täpsustub. Eelmisel saagiaastal toodeti EL-s maisi 39 mln tonni. 2004. aasta maikuuks laieneva Euroopa Liidu teravilja kogusaagiks hinnatakse kujunevat 230 mln tonni, kuid tarbimise mahuks 240 mln tonni, seega tootmise-tarbimise bilanss jääb negatiivseks, mis näitab impordivajadust. Käesolevale saagiaastale on iseloomulikuks see, et EL praegustel liikmesriikidel on probleemiks söödamaisi kehv saak, uutel liikmesriikidel aga kehv nisusaak.

Taani ja Soome viljasaagid olid tänavu suhteliselt head. Soomes oli teravilja kogusaak 3,8 mln tonni, mis on 4% vähem kui eelmisel aastal. Kogusaak vähenes eelkõige odra ja kaera saagi 260 tuhande tonnise vähenemise tõttu. Seevastu leivavilja (rukki ja nisu) saak ületab möödunud aasta taseme 17%-ga ehk 110 tuh t võrra.

Kasahstan

Kasahstani viljasaak oli 2003. aastal 17,5 miljonit tonni punkrikaalus ehk 15 miljonit tonni aidakaalus. 2002. aastal oli saak aidakaalus 16,2 miljonit tonni, 2001. aastal aga 15,9 miljonit tonni.

Novembri alguses antud hinnangute kohaselt võib Kasahstan 2003/2004 saagiaastal saada üheks maailma suurimaks vilja eksportijaks müües riigist välja 5-5,5 miljonit tonni teravilja. Kasahstan ekspordib toiduvilja peamiselt SRÜ maadesse, kuna väljapoole SRÜ-d ei olda konkurentsivõimelised kõrgete transpordikulude tõttu peamistesse sadamatesse. Kasahstan on sel saagiaastal eksportinud juba 1,5 miljonit tonni teravilja, osaliselt on see selle aasta saagist, osaliselt möödunud aasta ülejäägist. Seda on viidud Ukrainasse (800 tuhat t), Venemaale (200 tuhat t) ning Aserbaidžani (200 tuh t). 2003. aasta 9 kuuga on Kasahstan eksportinud 4,56 miljonit tonni vilja, eelmisel aastal samal perioodil 4,5 miljonit tonni.

Venemaa

Venemaa 2003. aasta viljasaak oli 70 mln tonni aidakaalus. Nisusaak oli Venemaal sel aastal kolmandiku võrra väiksem kui 2002. aastal. Väiksema viljasaagi tõttu kavatseb Venemaa 2003/2004. saagiaastal importida 4-7 miljonit tonni vilja. Eelmisel aastal imporditi 1,1 miljonit tonni, millest suur osa oli õlleoder, mida Venemaa viljakasvatajad ei tooda oma õlletööstusse jaoks piisavalt. Selle saagiaasta import toimub valdavalt perioodi teisel poolel ja prognooside kohaselt on 0,5 miljonit tonni sellest õlleoder. Venemaa impordib ka nisu, ilmselt Kasahstanist ja maisi ilmselt USA-st.

Käesoleval saagiaastal on Venemaa juba eksportinud 4,38 miljonit tonni teravilja (peamiselt Ukrainasse ja Saudi-Arabiasse) ja enne aasta lõppu võib see kogus tõusta 5 miljoni tonnini. Kui eksport ulatub üle 5 miljoni tonni, siis on võimalikud tollipiirangud hoidmaks ära oma riigi ilmajäämist vajalikest viljaressurssidest ja takistamaks hinnatõusu.

Venemaa loodab kasvupindade laiendamise arvel 50 mln hektarini (võrreldes tänavuse 42,6 mln hektariga) järgmisel aastal suurendada teravilja kogusaaki 78-80 mln tonnini ja 2006. aastaks 84-86 mln tonnini.

Ukraina

Ukraina viljasaak oli 2002. aastal 38,8 miljonit tonni, 2003. aastaks prognoositakse saaki 20,5-21 miljoni tonnini (kaasa arvatud mais). Ukraina parlament kuulutas vilja impordi tollivabaks kuni 2004. aasta 1. juunini. Käesoleval saagiaastal saab Ukrainast teravilja importija, vajades eeldatavalt 4,2 miljonit tonni teravilja, millest peamine on toidunisu. Selle põhjuseks on halva ilmastiku tõttu kehvaks jäänud saagid. Üle 1 miljoni tonni on juba imporditud. Suurem osa vilja impordist Ukrainasse tuleb Kasahstanist ja Venemaalt. Ukraina valitsus alustas läbirääkimisi USA-ga, saamaks krediiti 1 miljoni tonni vilja ostmiseks. See valitsuse samm tekitab lootust teraviljakaupmeestes, et nad saavad importida hindade alandamiseks vajaliku koguse vilja.

Kokkuvõte

Teravilja külvipind oli Eestis 2002. aastal 259,2 tuh ha, teravilja saak 524,7 tuh t. Esialgsete hinnangute kohaselt oli 2003. aasta **külvipind** 267,5 tuh ha ja **saak** 502 tuh t, mis on 4,3% väiksem kui eelmisel aastal. 2003. aastal vähenesid võrreldes eelmise aastaga rukki, odra ja kaera saagid, suurenesid aga nisu ja tritiku saagid.

Saagiaastal 2002/2003 oli teravilja ja teraviljasaaduste siseturu vajadus (ümber arvestatuna teraks) 780 tuhat tonni. Eesti oma teraviljatoodang kattis sellest 67%. Ülejäänud osa siseturul vajalikust teraviljast tuli importida. **Saagiaasta 2003/2004** siseturu vajaduseks kujuneb hinnanguliselt 760 tuhat t, 2003. aasta teraviljatoodang katab sellest 66%. Seega tuleb käesoleval saagiaastal importida 320 tuhat tonni teravilja.

2002/2003 saagiaastal **imporditi** Eestisse teravilja ja teraviljasaadusi (ümber arvestatuna teraks) 240 tuhat tonni ehk 770,1 mln kr väärtuses ja impordi kasv oli eelneva saagiaasaga võrreldes 0,2%. Eksport vähenes 21,5% ja moodustas 86,5 mln kr. Seega teravilja ja teraviljasaaduste väliskaubanduse saldo oli jätkuvalt negatiivne.

2003. aastal on võrreldes eelnevate aastatega vähenenud nisujahu import, suurenenud on aga nisu import teraviljana. Ka rukki, odra ja kaera import on 2003. aastal 9 kuu andmeil väiksem kui 2002. aastal. Kui 2002. aastal osteti suur osa teravilja Ukrainast, siis 2003. aasta I poolaastal on Eestisse peamisteks teravilja **impordimaadeks** nii Ukraina kui Venemaa.

Seoses Venemaalt ja Ukrainast ostmisega olid teravilja **impordihinnad** 2002/2003 saagiaastal madalamad kui eelmisel saagiaastal, **kokkuostuhinnad** Eestis olid impordihindadest valdavalt kõrgemad. 2003. aasta II poolaastal on kokkuostuhinnad tõusutendentsil ja tõusmas on ka impordihinnad. Kuid seoses raske olukorraga maailma teraviljaturul on import Ukrainast ja Venemaalt II poolaastal katkenud. Teravilja kokkuostuhinnad nendes riikides ja kogu maailma teraviljaturul on järsult tõusnud. Arvestades olukorda maailma teraviljaturul on oodata, et hindade tõus jätkub lähikuudel veelgi.

Teraviljatoodete **tarbimine** Eestis on selgelt vähenemistendentsiga. Teraviljatoodete **ostukogused** elaniku kohta (ümber arvestatult teradesse) on vähenenud 98 kilolt 1998. aastal 86 kilole 2002. aastal. Teraviljatoodete **jaehinnad** on 2003. aastal mõnevõrra alanenud.

Maailma teraviljatoodang 2003. aastal väheneb seoses suurte saagilangustega Ukrainas, Euroopa Liidus ja Venemaal. USA-s oli sel aastal korralik nisusaak (44% suurem mullusest). Maailma selle saagiaasta nisutoodanguks on hinnatud 548,2 mln tonni, tarbimisvajaduseks aga 585,7 mln tonni. Maailma üheks suuremaks vilja eksportijaks võib sel saagiaastal saada Kasahstan, kes plaanib välja müüa 5-5,5 mln tonni teravilja. Ukraina on muutunud teravilja eksportijast importijaks. Venemaa on sel aastal eksportinud vilja peamiselt Ukrainasse ja Saudi-Arabiassse, kuid plaanib ekspordi piiramist seoses viljaressursside vähesusega.

Teravilja hinnatõus maailmaturul, eriti Venemaal ja Ukrainas, tõstab kokkuostuhindasid ka Eestis.